

LFZE / 1090 / 1 / 2021.

BESZÁMOLÓ

MINDEN PÁLYÁZATTÍPUS ESETÉN

Ösztöndíjas neve: Gusztin Rudolf

Bevezetés: A tudományos vagy művészeti program címe, tárgya (max. 250 karakter*)

Erkel Ferenc, Liszt Ferenc, Mosonyi Mihály és Ábrányi Kornél férfikari műveinek vizsgálata és recepciója

A felsorolt szerzők férfikari műveinek összegyűjtése, a dalármozgalom vonatkozásában való megvizsgálása, és zenetörténeti kontextusba helyezése.

A kutatási/művészeti program megvalósulása (max. 1000 karakter*)

Az elmúlt félévben a kutatás megalapozását tűztem ki célul, amely elsősorban a címben megnevezett szerzőkkel kapcsolatos tanulmányok összegyűjtését, átolvasását, összegzését jelentette. A már meglévő műjegyzékek, ill. könyvtári kutatások alapján készül a négy zeneszerző kórusműveinek jegyzéke, kiegészítve az összes elérhető kottás forrással (kézirat, nyomtatvány), melyeket digitalizálok, valamint a művek előadási adataival a kottás források és dalárévkönyvek alapján. A művek recepciótörténetének vizsgálatához sajtókutatást végeztem: átnéztem a Zenetudományi Intézet Magyar Zenetörténeti Osztálya Magyar Zenetörténeti Adattárának vonatkozó anyagát (Legány- és Bónis-sajtókatalógusát, és a Major-katalógust), valamint önálló sajtókutatást is végeztem (*Zenészet* lapok, *Apolló* stb.). A négy szerzőnek a dalármozgalommal való kapcsolatának feltérképezéséhez további levéltári kutatásokat folytattam.

A kutatási/művészeti program eredményei, rendezvények, publikációk, illetve publikálásra elkészült kéziratok tételes felsorolása (max. 500 karakter*) [Túlléptem a megadott karakterszámot]

Minden, a kutatási tervben megnevezett konferencia és publikáció 2020 első felére lett ígérve, ám ezek az 5 hónapos ösztöndíj ellenére is meg fognak valósulni.

Kezdetleges jegyzetanyag formájában az alább tanulmány áll készülés alatt:

- Erkel Ferenc és a magyarországi dalármozgalom kapcsolata (Egy korábbi ismeretterjesztő cikk bővebb, szakmaibb változata.)

Készül ezen felül egy repertoár-jegyzék, amely a négy szerző férfikari műveinek listáját tartalmazza, kiegészítve a kottás forrásokkal, előadási adatokkal (sajtó és kottás források, valamint az évkönyvek alapján).

A témához lazán kapcsolódó témában két konferenciaelőadást tartottam:

- „Önkényuralom és zene: A dalármozgalom és a politika viszonya az 1850–60-as években”, Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság, MTA BTK ZTI Bartók terem, *Zene és politika*, 2019. október 11–12.
- „Choral Movement in Nineteenth-Century Hungary – A Means of Expressing National Identity through Music”, Croatian Musicological Society & Croatian Institute for History, Department for History of Croatian Music of the Croatian Academy of Sciences and Arts; Croatian Academy of Sciences and Arts, Library, *Music, Arts and Politics: Revolutions and Restorations in Europe and Croatia. 1815-1860*, 2019. október 16–19.

Az eredmények tartalmi ismertetése (max. 1000 karakter*) [Beadott melléklet híján túlléptem a megadott karakterszámot]

A dalármozgalom egyik legnagyobb hozzájárulása a magyar zenei kultúrához a magyar férfikari irodalom megteremtése. A dalármozgalom hamar szembesült azzal a ténnyel, hogy hiányzik egyrészt a magyar nyelvű, másrészt a magyar szerzők által írt, magyar stílusú férfikari irodalom. Az eddigi kutatásaim alapján már pontosabban körvonalazódnak a négy zeneszerző aktív részvételének részletei. Korábban is tudtunk arról, hogy a dalármozgalomban szerepet vállaltak (különösen Ábrányi és Erkel), de célirányos kutatása a témának még hiányzott.

A fent felsorolt primér és szekunder források alapján folyamatban van a hazai dalármozgalom repertoárjának feldolgozása, és annak a folyamatnak a feltárása, ahogyan a német *Liedertafel* kultúrából és a hazai vokális-hangszeres gyakorlatból, iskolai kóruséneklésből stb. kiindulva létrejött egy magyar nyelvű kórus-repertoár. Ennek az anyagnak a nagyobb részét eleinte a nemzetközi repertoár darabjainak magyar fordításai tették ki, majd részben ezek mintájára a hazai zeneszerzők is – gyakran a dalárdák által kiírt pályázatokra reagálva – új kompozíciókkal bővítették a férfikari irodalmat. A pályázat keretében végzett kutatásaim ennek a folyamatnak a kontextusában elemzik Ábrányi, Erkel, Mosonyi és Liszt szerepvállalását.

Az eddigi kutatások azt kutatják, hogy míg Ábrányi – a *Zenészet*i lapokon keresztül is, amely időszakosan a dalármozgalom központi fórumaként is működött – elsősorban a dalármozgalom szervezésének, intézményesítésének folyamatban vállalt aktív szerepet, addig Erkel és Liszt tekintélyükön keresztül jelenlétükkel támogatták a mozgalmat. Zeneszerzőként mindhárman hozzájárultak új művekkel is a dalárrepertoárhoz, de e tekintetben a legaktívabb Mosonyi és Erkel volt.

Jelenleg össze vannak gyűjtve az ismertebb dalárdák évkönyvei, dokumentumai (Pest-Buda, Pécs, Debrecen, Szeged, Brassó, Komárom stb.), amelyek tartalmazzák a dalárdák koncertjeit és így közvetve betekintést nyújtanak a repertoárba. Ebben levéltári kutatások is segítettek, ahol kéziratos formában egy-egy dalárda inventáriumát is megtaláltam.

Ezenfelül a Magyar Zenetörténeti Osztályon folyó korábbi kutatásokra támaszkodva folytattam a sajtógyűjtést, amely lehetőséget adott arra, hogy kortárs reflexiók által képet kapjak a művek megítéléséről és egyúttal játszottságáról.

Az eredmények várható további hasznosítása (max. 500 karakter*)

Az eredményeket felhasználom *A dalármozgalom intézményesülése Magyarországon 1860-1920 között* című disszertációban, illetve publikálni szeretném Zenetudományi dolgozatok 2020-as kötetében. Ezenkívül az Erkel- és Mosonyi életmű szempontjából eredményeket szolgáltat a 19. századi zeneélet e négy központi figurája társadalmi szerepvállalásának és művei recepciójának vizsgálatához.

Kötelező mellékletek: a megvalósult események, rendezvények (oktatás, konferencia, koncert) dokumentációja, megvalósult publikációk, elkészült kéziratok

Kelt: Budapest, 2020. Február 10.

Gusztin Rudolf
pályázó aláírása

A szakmai beszámolót jóváhagyom.

Kim Katalin
témavezető aláírása

Gusztin Rudolf

ÚNKP 19-13-1, csatolmányok

Konferenciaelőadások

Absztrakt

A Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság által rendezett *Zene és politika* elnevezésű konferenciáján elhangzott előadásom absztraktja:

GUSZTIN RUDOLF

Önkényuralom és zene: a dalármozgalom és a politika viszonya az 1850-60-as években

Richard Taruskin a német kórusmozgalmat úgy jellemzi, mint ami a német nacionalista egyesülés melegágya volt, az új nemzetépítő-ideológia zenei előfutára. A Liedertafel-mozgalom azonban nem állt meg Németországban, hanem tovább terjedt egész Európára, és gyakorlatilag kivétel nélkül mindenhol nemzetpolitikai vonatkozása is volt a kórusok alapításának, Magyarországot is beleértve.

Hazánkban a dalármozgalom az 1850-60-as években bontakozott ki, egy politikailag meglehetősen feszült helyzetben, amikor az önkényuralmi rendszer korlátozta a művészeteket, folyamatosan cenzúra alá vetett mindent, és gyanús volt minden összejövétel. Így például Pesten 1851-ben már tekintélyes zenész csoport működött Thill Nándor, lipótvárosi egyházi karnagy körül, akit emiatt a rendőrség folyamatosan zaklatott. Amikor 1854-ben hivatalosan is megalakultak Pest-budai dalárda néven, a férfikórus mellé rendőrbiztost rendeltek, aki gyakran még a próbákon is jelen volt. Hasonló volt az eljárás a Soproni dalfüzérnél is, ahol a budapesti helytartótanács kérésére 1860-tól a helyi rendőrfőnök ellenőrizte folyamatosan az egyesület tevékenységét. A dalárdák mellett maga a repertoár is hatósági ellenőrzés alá volt vetve. 1855-ben az első ismert férfinégyes pályázat egyik nyertes darabját például, Lorencz János Petőfi Sándor szövegére írt kompozícióját, a *Honfídal*t betiltotta a rendőri cenzúra, de még az 1867-es pesti országos dalárünnepély műsorán szereplő egyik kórusmű szövegét a hatóság kérésére meg kellett változtatni.

Előadásomban a dalármozgalom kezdeti szakaszát mutatom be: hogyan viszonyult az önkényuralmi rendszer egy olyan zenei mozgalomhoz, amelynek már kezdeteinél – különböző mértékben ugyan, de – jelen volt egy számára rendszerellenes hang.

Program

A konferencia programja elérhető a Magyar Zenetudományi és Zenekritikai Társaság honlapján az alábbi címen: http://mzzt.hu/pdfs/MZZT_Konf_2019_Programfuzet.pdf.

Absztrakt

A Hrvatsko muzikološko društvo (Horvát Zenetudományi Társaság) által rendezett *Music, Arts and Politics: Revolutions and Restorations In Europe and Croatia, 1815–1860* elnevezésű konferencián elhangzott előadásom absztraktja:

RUDOLF GUSZTIN

Choral Movement in Nineteenth-Century Hungary – A Means of Expressing National Identity through Music

Most of the nineteenth-century choral movements in Europe have been traditionally seen as representations of the national sentiment and were usually important tools to strengthen national identity. A research of this cultural area gives a good opportunity to examine the relationship between music, society and politics. The Hungarian choral movement is an excellent case study to see how the ideology (nationalism) impacted an artistic institution (the movement), and also to see how a musical institution impacted society.

In my paper, I will make an attempt to observe how the Hungarian choral movement contributed to the idea of 'Hungarian nation' in the second half of the 19th century and how it related to the different national singing societies in the pluricultural Monarchy. I will discuss this topic with an emphasis placed on the beginning of the movement. Although the first meetings took place in multi-ethnic cities such as Pécs (1864), Pest-Buda (1865), and Arad (1867), the challenge of accepting other nationalities remained a central problem throughout the whole century. I will examine the relationships between the nationalities within the movement through the press (*Zenészet* [Musical Journal], *Magyar Dal és Zeneközlöny* [Hungarian Song and Music Bulletin]), printed books (such as the historical account of the societies) and archival sources (letters, minutes etc.).

The purpose of the paper is to help us understand, how and why national choral societies related to each other in the way they did (e.g., the Croats from Esseg/Eszék/Osijek and the Hungarians from Pécs, or the Saxons and Hungarians in Kronstadt/Brassó/Braşov), and to show how this affected the society on a broader scale.

Program

A konferencia programja elérhető a Hrvatsko muzikološko društvo (Horvát Zenetudományi Társaság) honlapján az alábbi címen: <http://hmd-music.org/wp-content/uploads/2019/10/Program-simpozija.pdf>.

Gusztin Rudolf

Új Nemzeti Kiválóság Program ösztöndíjpályázat
ÚNKP-19-3
2019/2020. tanév
Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem

Témavezetői értékelés

Ösztöndíjas neve: Gusztin Rudolf

Témavezető neve: Kim Katalin

Ösztöndíjas időszak kezdete: 2019. szeptember

Ösztöndíjas időszak vége: 2020. január

Témavezetői értékelés (max. egy A4-es oldalban):

Gusztin Rudolf témája a magyar zenetörténeti kutatások nagy adóssága. A dalármozgalom a 19. század második felének egyik tömegeket megmozgató zenei intézménye, amelynek a kulturális nemzetépítés folyamatában is nagy szerepe volt. Más irányból szemlélve a mozgalom kialakulásának és intézményesülésének vizsgálata magának a nemzetépítés folyamatának megértéséhez is közelebb visz. Újabb források bevonásával és a már ismert források újraértelmezésével, de különösen a dalármozgalommal kapcsolatos korabeli diskurzus és a mozgalom 20. századfordulós történeti összegzéseinek átértékelésével új megvilágításba helyezhető a mozgalom kezdeti szakasza különösen, ami a nemzeti célok megfogalmazását illeti. Ez azért is fontos lenne, mert a mozgalommal foglalkozó későbbi munkák többnyire ezekre a 19. század végi, ill. kora 20. századi összegzésekre támaszkodnak, amelyekben – így például Ábrányi dalármozgalom történetén – alapvetően érzékelhető, ahogyan a mozgalom kezdeti szakaszát a megírás pillanatában (1880-90-es évek) vallott kultúrpolitikai eszméihez igazítja.

A pályázó korábbi kutatásainak folytatásaként jelen pályázata keretében a magyar zeneélet négy központi alakjának szerepét vizsgálta a mozgalom kialakulásának kezdeti szakaszában.

A szekunder források összegzése után egy kibővített műlista és repertoárjegyzék készült elsősorban a dalárdák levéltári forrásai és műsorjegyzéket tartalmazó évkönyvei, valamint kottajegyzékei alapján. A jegyzéket a fontosabb könyvtárakban (OSZK, LFZE, ZTI) található kéziratok és nyomtatványok alapján is kiegészítette. A négy zeneszerző kórusművei, különösen férfikari művei már önmagukban jelzik a szerzők mozgalom iránti elköteleződését. A sajtó és további levéltári források alapján a szervezésben betöltött szerepük is világosabban körvonalazódik.

A pályázati időszak alatt vállalt feladatait a pályázó teljesítette. Az időszakra az eredetileg egy évre megírt terv alapján publikációt nem vállalt, ezt a második félévre tervezte be. A félév alatt a pályázat tematikájához kapcsolódóan két konferencia-előadást tartott. Ezekben részben a fenti kutatási eredmények is megjelentek. A félév során elvégzett munka felhasználására legközelebről disszertációja készülő fejezetében kerül sor.